

Teijo Koljonen, Opetushallitus

Luonnos aikuisten perusopetuksen päättöarviointien kriteereiksi

Aikuislukioiden opettajat ry ja kyselyyn osallistuneet opettajat kiittävät mahdollisuudesta kommentoida aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnin kriteeriluonnosta. Kriteeriluonnosta kommentoineet opettajat toteavat, että päättöarvioinnin kriteereille on ollut tarvetta, ja näistä kriteereistä tulee olemaan paljon apua. Aikuisten perusopetuksessa tavoitteiden näkyväksi tekeminen arvosanan 5 kohdalla on ollut yksi olennainen kysymys päättöarvioinnissa. Tässä kriteeriluonnoksessa arviointikriteerit on asetettu arvosanalle 5, ja siinä on onnistuttu. Ansiokasta on myös sen määrittelemisen, mitä opiskelijan ei tarvitse osata saadakseen arvosanan 5. Kriteeristö auttaa myös edistämään arvosanojen vertailukelpoisuutta ja arvioinnin yhdenmukaisuutta.

Keräsimme kommentteja kyselylomakkeella, joka julkaistiin yhdistyksemme verkkosivulla ja josta tiedotettiin yhdistyksemme jäsenille ja yhteysopettajille sähköpostiviestillä. Saimme lisäksi käyttöömmme Aikuislukioliitolle lähetetyt kommentit. Kommentteja ei tullut yhteensä paljon, eivätkä ne kata kaikkia oppiaineita. Yksi syy voi olla, että kriteereihin ollaan pääosin tyytyväisiä. Eiran aikuislukion historian ja yhteiskuntaopin opettajat ovat olleet suoraan yhteydessä Opetushallitukseen, joten näiden oppiaineiden kriteerejä on kommentoitu myös sitä kautta.

Alla kyselyyn vastanneiden opettajien kommentteja oppiaineittain ja arvosanoittain/kriteereittäin. Niitä on tiivistetty ja uudelleenjäsenetty sekä karsittu siltä osin, kuin kommentit eivät liittyneet kriteeristöön vaan esimerkiksi oppiaineen tavoitteisiin ja sisältöihin. Sisällöllisesti kommentteja ei ole muokattu, eli ne ovat yksittäisten opettajien tai oppilaitosten aineryhmien näkemyksiä. Tämän vuoksi kommentteissa esiintyy erilaisia näkemyksiä esimerkiksi kriteerien vaativuudesta. Suomi toisena kielenä oppiaineen kommentteissa joitakin kriteerejä pidetään aikuisten perusopetuksen näkökulmasta liian vaativina, kun taas matemaattisissa aineissa on toivottu joidenkin kriteerien osalta enemmän yhdenmukaisuutta oppivelvollisten kriteereihin.

Edellinen esimerkki tuo hyvin esiin keskeisen kysymyksen aikuisten perusopetuksen päättöarvioinnista: Missä määrin tulisi korostaa arvioinnin yhdenmukaisuutta ja vertailukelpoisuutta oppivelvollisiin, ja missä määrin on mahdollista huomioida aikuisopiskelijan kehittyvät kieli- ja opiskelutaidot? Yleisesti ottaen uudet kriteerit ovat nyt vahvasti linjassa oppivelvollisten kriteerien kanssa. Pidämme tärkeänä, että aikuisten perusopetuksen päättötodistus antaa yhtäläisen mahdollisuuden päästä jatkokoulutukseen kuin oppivelvollisten päättötodistus. Toisaalta aikuisten perusopetuksen opiskelijat eroavat koulutaustoiltaan, kieli- ja opiskelutaidoiltaan sekä elämäntilanteeltaan huomattavasti oppivelvollisista (ja toisistaan), ja lisäksi he suorittavat peruskoulun paljon lyhyemmässä ajassa muulla kuin omalla äidinkielellään.

Tämä voitaisiin huomioida aikuisten kriteereissä samaan tapaan kuin oppivelvollisten kriteereissä huomioidaan ikäkauden mukainen taso.

Alla opettajilta saadut oppiainekohtaiset kommentit kriteereistä oppiaineittain ja arvosanoittain.

Helsingissä 12.3.2021

Pauliina Raittila

Puheenjohtaja, Aikuislukioiden opettajat ry

Äidinkieli ja kirjallisuus: suomi toisena kielenä ja kirjallisuus -oppimäärä

Suomi toisena kielenä kriteereihin toivotaan opettajien kommenteissa konkreettisia esimerkkejä arvioinnin tueksi. Saimme myös kommentteja, joiden mukaan jotkin kriteerit ovat liian vaativia tai epärealistisia.

Kurssien esiintyvyydestä kriteereissä kommentoitiin, että suomen kurssi s29 on mainittu kriteereissä vain kaksi kertaa, mutta kurssi s28 on useassa kohdassa. Pitäisikö esiintyvyyttä tasata? Lisäksi näiden kahden kurssin kriteerit ovat varmaan vaihtuneet keskenään. Kurssin s28 kriteerit näyttäisivät olevan opetussuunnitelman s29 sisällöistä ja toisinpäin.

Arvosana 5

Voisiko lisätä esimerkkejä arvosanan 5 kriteereihin, esimerkiksi

- T4 (Tekstilajitaidot tekstien tulkinnessa): "Opiskelija --- ymmärtää yksinkertaisia, kieleltään konkreettinen tekstejä tutuissa tilanteissa." Onko konkreettinen teksti esimerkiksi dialogi kaupassa, lääkärissä tai ravintolassa?
- T6 (Tekstilajitaidot tekstien tuottamisessa): "Opiskelija tuottaa --- yksinkertaisia ja konkreettisia tekstejä itselleen tutuista aiheista." Onko tällainen teksti esimerkiksi itsensä esittely, sähköposti kaverille tai huoneen kuvaus?

Hyvänä ja havainnollisena pidettiin T7:n (Kirjoitetun kielen hallinta) kuvausta: "Teksti voi olla epäkoherenttia, verrattain hankalasti luettavaa ja sanastoltaan hyvin rajallista."

Kriteereissä oli esitetty arvosanoille 5 ja 7 joissakin tavoitteissa myös taitoja, joita opiskelija ei vielä hallitse. Näitä olisi kommentoijien mukaan voinut arvosanan 5 kohdalla olla enemmänkin.

Arvosana 7

T8 (Kielitietoisuuden kehittyminen):

- Eri arvosanoissa kriteerit ovat vaikeita opiskelijalle saavuttaa ja myös arvioijalle ymmärtää. Kriteerit olisi avattava konkreettisemmiksi.
- "Opiskelija osaa jakaa lauseen rakenneosiinsa" on korkea vaatimus arvosanalle 7.

T9 (Kulttuuritietoisuuden kehittyminen):

- "Opiskelija lukee suomenkielisiä kaunokirjallisia tekstejä ja keskustelee lukukokemuksestaan muiden kanssa" kohtaan voisi lisätä esimerkin tai jotakin kaunokirjallisen tekstin tasosta selventämään kriteeriä.
- T9 Kriteerit ovat kauttaaltaan liian vaativat. Voisi olla realistisempaa muuttaa niin, että arvosanan 7 kriteereistä tulisi arvosanan 8 kriteerit ja arvosanan 8 kriteereistä arvosanan 9 kriteerit.

Arvosana 8

T6 (Tekstilajitaidot tekstien tuottamisessa): Olisi hyvä tuoda tarkemmin esille opiskelijan kyky ottaa huomioon tuotettavan tekstin viestinnällisyys ja vastaanottaja. Esimerkiksi kuinka hyvin opiskelija osaa huomioida vastaanottajan, tilanteen ja tekstilajin, kuinka hyvin opiskelija osaa hoitaa asioita kirjallisesti ja reagoida eri tekstilajien viesteihin. T8 (Kielitietoisuuden kehittyminen) kriteerissä siitä onkin.

T7 (Kirjoitetun kielen hallinta): Kirjoittaminen sujuvasti tietokoneella on epärealistinen vaatimus, sillä aika moni opiskelija on alkanut käyttää tietokonetta vasta aikuisten perusopetuksessa.

T9 (Kulttuuritietoisuuden kehittyminen): "Suomalaisen kirjallisuuden päävaiheiden nimeäminen" on epärealistinen kriteeri.

Arvosana 9

T9 (Kulttuuritietoisuuden kehittyminen): "Yhteys eurooppalaisiin virtauksiin" on epärealistinen kriteeri.

Matematiikka

Matematiikassa osa kommenteista koskee kriteerien ja tavoitteiden sijoittelua ja painotusta enemmän kuin kriteerien sisältöä. Osaamisen tasoa arvioidaan numeroin mutta arvosanojen kriteereissä ei mainita matematiikan eri osa-alueiden suhteellisia painoarvoja. Kommentissa todetaan, että jos tavoitteet ja kriteerit olisivat kurssikohtaisia, niin oppiaineen kumuloitua luonne antaisi siten paremman käsityksen sisältöjen painoarvoista.

Arvosana 5

T11 (Peruslaskutoimitukset rationaaliluvuilla): "Opiskelija laskee samannimisten, positiivisten murtolukujen yhteen- ja vähennyslaskuja" kohtaan lisäys "ja kertoo murtoluvun kokonaisluvulla". Perusteluna on, että oppivelvollisilla on vastaava kriteeri.

T12 (Lukukäsite): "Opiskelija sijoittaa annetun desimaaliluvun lukusuoralle" kohtaan lisäys "ja tunnistaa tilanteet, jolloin tarvitaan pyöristämistä". Perusteluna on, että oppivelvollisilla on vastaava kriteeri.

T18 (Pinta-alojen ja tilavuuksien laskutaito): Yksikönmuunnokset eivät tunnu kynnyksysymykseltä arvosanan 5 saamiseksi. Usein aikuisopiskelijoiden ongelmana on ennemminkin tilavuuden ja pinta-alan käsitteiden ymmärtäminen ja erottaminen toisistaan.

Arvosana 7

T12 (Lukukäsite): Lisäys "Opiskelija kuvailee, millaisia lukuja on eri lukujoukoissa ja sijoittaa niitä lukusuoralle". Perusteluna, että oppivelvollisilla on vastaava kriteeri.

T12 (Lukukäsite): Ehdotetaan poistettavaksi kriteeri "Opiskelija tuntee alkuluvun käsitteen". Perusteluna on, että tämä ei ole kokonaisuuden kannalta keskeinen tieto.

Arvosana 8

T13 (Prosentin käsite ja prosenttilaskenta): Arvosanan 8 kohta "Opiskelija osaa käyttää prosenttilaskennan eri menetelmiä" ja arvosanan 9 lause "Opiskelija tekee suhteellista vertailua ja hyödyntää prosenttilaskentaa eri tilanteissa". Voisiko näihin kohtiin saada selkeämmän ilmaisun?

T14 (Tuntemattoman käsite ja yhtälönratkaisutaidot) ja T16 (Geometrian käsitteet ja niiden väliset yhteydet): Siirretään tavoitteesta T16 "Opiskelija käyttää verrantoa" tavoitteeseen T14, koska se on kurssin ma4 sisältöä.

T16 (Geometrian käsitteet ja niiden väliset yhteydet): "Opiskelija käyttää verrantoa ja ymmärtää mittakaavan käsitteen" pois, koska tätä ei ole kirjattu opetussuunnitelman perusteisiin. Mittakaava ei ole päättövaiheen sisältö. Verranto voitaisiin lisätä tavoitteeseen T14, koska se kuuluu ma4 sisältöihin.

Biologia

Kriteerit näyttävät hyviltä. Varsinkin ilmaisut "luettelee", "osallistuu", "antaa joitakin esimerkkejä" kuulostavat hyviltä ja tukevat monipuolisen arvioinnin ideaa.

Fysiikka

Otsikon Fysiikan tiedot ja niiden käyttäminen tavoitteisiin T7-T12 liittyvät kriteerit ovat liian yleisiä. Vaarana on, että opettajat tulkitsevat niitä eri tavoin, eikä päättöarvioinnin yhdenmukaisuus toteudu.

Terveystieto

Arvosanan 5 kriteereissä on paljon tiedollisen osaamisen painotusta. "Osaa nimetä"- kriteereitä on terveystiedossa melkein jokaisessa opsin tavoitteessa (jopa arvosanassa 5). Tähän voisi tehdä loivennusta, että myös opiskelutaidoilla olisi merkitystä. Esimerkiksi tunne- ja vuorovaikutustaitojen osaamiseen voisi olla jokin muu arvosanan 5 kriteeri kuin "osaa nimetä" ja "tietää". Voisiko olla vaikka jokin "osallistuu" -kriteeri? Työskentely ja osallistuminen eivät näy riittävästi kriteereissä.

Tämä on hyvä esimerkki: "Opiskelija osaa hakea terveyteen liittyvää tietoa ohjatusti".

Elämäkatsomustieto

Arvosana 7

T4 (Ohjata opiskelijaa tuntemaan uskonnollisen ajattelun ja uskontokritiikin perusteita): Uskontokritiikin tietämistä voi olla vaikea arvioida, jos se ei aukene täysin opettajallekaan. Tämä on haastava näkökulma uskontoon monelle aikuisten perusopetuksen opiskelijalle.

Historia ja yhteiskuntaoppi

Arvosanan 9 kriteerit ovat vaativia, esimerkiksi analysointi- ja omien tulkintojen tekemisen taito, mutta vaativia taitojahan ne ovat.

Yhteiskuntaopin arvosanan 5 kriteerit ovat hyvät ja tarpeeksi erittelevät.